

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Uppföljning av Länsstyrelsens tillsyn 2015–2017

Länsstyr32

1. Innehållsförteckning

---

1. Innehållsförteckning.....	3
2. Förord.....	4
3. Sammanfattning	5
4. Länsstyrelsens uppdrag	6
4.1. Uppdrag enligt alkohol- och tobakslagen.....	6
4.2. Länsstyrelsens verksamhetstillsyn	6
5. Granskade nämnder.....	8
5.1. Kombinerad av uppdragen hos nämnder.....	8
5.2. Ansvarig nämnd	8
5.3. Kommunsamarbeten mm.	9
6. Resultat av verksamhetstillsynen	10
6.1. Brister vid utredning och tillsyn av serveringstillstånd.....	12
6.2. Brister vid tillsyn av folkölsförsäljningen	13
6.3. Brister vid tillsyn av tobaksförsäljningen.....	14
6.4. Brister vid tillsynen av rökfria miljöer	14
7. Länsstyrelsens slutsats	15

2. Förord

Länsstyrelsen spelar en viktig roll i genomförandet av svensk alkohol- och tobakspolitik. Målet med politiken är att minska medicinska och sociala skador från alkohol samt att minska allt tobaksbruk och förhindra att minderåriga börjar använda tobak.

Länsstyrelsen ansvarar bl.a. för tillsyn av kommunerna enligt alkohol- och tobakslagen, samt för utbildning och kunskapsstöd till kommunerna på detta område. Kopplingen mellan tillsyn och övrigt förebyggande arbete är av stor vikt, inte minst på området tillgänglighetsbegränsning. Därför är tillsynen en viktig del i det alkohol- och tobakspreventiva arbetet.

Länsstyrelsens arbete på området bidrar till effektiv och likvärdig alkohol- och tobakstillsyn i länet. Länsstyrelsen har under åren 2015-2017 genom verksamhetstillsyn följt alla kommunerna i länet på ett effektivt och systematiskt sätt. En sammanställning av detta arbete bidrar till att både kartlägga hur kommuner sköter sina lagreglerade uppdrag samt ger underlag till Länsstyrelsens fortsatta arbete.

Talieh Ashjari
Mångfaldsdirektör
Enheten för Social hållbarhet

3. Sammanfattning

Det finns ett flertal regler för försäljning av alkohol och tobak. Kommunerna ansvarar för att lagar och regler följs. Länsstyrelsen ger kommunerna råd och stöd i detta arbete och har också ansvar för tillsyn över kommunerna.

Länsstyrelsen kontrollerar hur kommunerna sköter tillståndsgivning och tillsyn av serveringstillstånd, tillsyn av folköls- och tobaksförsäljning samt tillsyn av rökfria miljöer. Länsstyrelsen har på eget initiativ genomfört tillsyn i alla kommunerna i Västra Götalands län under perioden 2015–2017.

Totalt har Länsstyrelsen granskat 84 nämnder i 49 kommuner. Antalet granskade nämnder skiljer sig från antalet granskade kommuner då kommunerna har organiserat sin verksamhet på olika sätt. Frågor om serveringstillstånd, folkölsförsäljning samt tobaksförsäljning har ofta delegerats till en socialnämnd eller motsvarande medan frågor avseende rökfria miljöer ofta har delegerats till en miljönämnd eller motsvarande.

De allra flesta kommunerna har fått kritik eller påpekade brister för sin ärendehandläggning eller tillsyn av serveringstillstånd. Endast en kommun har inte fått någon anmärkning från Länsstyrelsen på detta område.

Åtta kommuner har fått kritik på alla områden. För de övriga varierar omdömet för de olika uppdragen. Antalet kommuner som fått kritik för sin hantering av serveringstillstånd är 29 kommuner, för sin tillsyn av folkölsförsäljning 16 kommuner, för sin tillsyn av tobaksförsäljning 27 kommuner samt för sin tillsyn av rökfria miljöer 30 kommuner.

Länsstyrelsen har påtalat någon form av brist mot alla kommuner i Västra Götaland avseende något av uppdragen. En nämnd har meddelats allvarlig kritik efter konstaterade brister på verksamhetstillsyn.

På området serveringstillstånd har nämnderna fått kritik för bristande handläggning, dokumentation och ärendehantering, remittering samt tillsyn. På området folkölsförsäljning har nämnderna fått kritik för bristande tillsyn. Samma gäller för området tobaksförsäljning och rökfria miljöer. På området tobaksförsäljning har nämnderna även fått kritik för felaktig hantering av anmälningar och egenkontrollprogram.

Länsstyrelsen anser inte att tillsynen enligt alkohol- och tobakslagen i länet är effektiv och likvärdig utan kommunerna måste fortsätta utveckla sin tillståndsgivning och tillsyn.

Effekterna av Länsstyrelsens tillsyn på den kommunala handläggningen och tillsynen kommer att kunna följas upp vid nästa ordinarie tillsyn. Länsstyrelsen tror att den genomförda tillsynen tillsammans med effektivare tillsynsmetoder och utbildningar inom området kommer att leda till förbättrade rutiner hos kommunerna.

4. Länsstyrelsens uppdrag

4.1. Uppdrag enligt alkohol- och tobakslagen

Enligt 9 kap. 1 § alkohollagen (2010:1622) har Länsstyrelsen tillsyn inom länet och ska också biträda kommunerna med råd i deras verksamhet.

Enligt 19 a § tobakslagen (1993:581) utövar Länsstyrelsen tillsyn inom länet. Länsstyrelsen ska följa kommunernas verksamhet och biträda kommunerna med information och råd. Länsstyrelsen ska även främja samarbete mellan olika tillsynsmyndigheter och mellan tillsynsmyndigheter och andra.

I sin regionala tillsyn följer Länsstyrelsen kommunernas verksamhet enligt ovannämnda lagstiftningar. Kommunerna har ansvaret för:

- **Tillståndsgivning och tillsyn av serveringstillstånd.** Enligt alkohollagen krävs det tillstånd för servering av alkoholdrycker. Det är kommunen som meddelar serveringstillstånd och utövar tillsyn över serveringsställena.
- **Tillsyn av folkölsförsäljning.** För att få sälja folköl behöver detta anmälas till den kommun där försäljnings- eller serveringsstället är beläget. Kommunen har tillsynsansvar över folkölsförsäljningen.
- **Tillsyn av tobaksförsäljning.** För att få sälja tobak behöver detta anmälas till den kommun där försäljningsstället är beläget. Kommunen har tillsynsansvar över tobaksförsäljningen.
- **Tillsyn av rökfria miljöer.** Det finns ett antal rökfria miljöer i Sverige, som t.ex. skolor och skolgårdar, lokaler för hälso- och sjukvård, restauranger och andra serveringsställen samt andra lokaler som allmänheten har tillträde till. Kommunen har tillsynsansvaret över dessa miljöer.

4.2. Länsstyrelsens verksamhetstillsyn

Länsstyrelsen har på eget initiativ med stöd av 9 kap. 1 § alkohollagen och 19 a § tobakslagen genomfört tillsyn i alla kommunerna i Västra Götalands län under perioden 2015–2017. Verksamhetstillsyn har genomförts hos de nämnder som ansvarar för de olika uppdragen.

Inför varje besök skickade Länsstyrelsen ut en enkät som besvarades av kommunen. Enkäten innehöll frågor angående verksamhetens organisation, riktlinjer, policys, handläggning samt tillsyn. Vid besöken granskade Länsstyrelsen ärenden som handlagts i enlighet med alkohollagen. Anmälningar och egenkontrollprogram för folkölsförsäljning och tobaksförsäljning samt tillsyn utförd enligt alkohollagen och tobakslagen granskades också.

Vid besöken fördes diskussioner med handläggare, chefer samt representanter för nämnden utifrån de svar som lämnades i enkäten och utifrån vad som framkom vid aktgranskningen.

Verksamhetstillsyn avslutades med skriftligt beslut. I sin bedömning av nämndernas verksamhet har Länsstyrelsen utgått från följande skala:

- Utan anmärkning
- Brist
- Kritik
- Allvarlig kritik

5. Granskade nämnder

Totalt har Länsstyrelsen granskat 84 nämnder i 49 kommuner. Antalet granskade nämnder skiljer sig från antalet granskade kommuner då kommunerna har organiserat sin verksamhet på olika sätt.

5.1. Kombinerad av uppdragen hos nämnder

Vissa kommuner har valt att lägga alla uppdrag på en och samma nämnd medan andra har valt att delegera uppdragen till olika nämnder. De flesta kommuner har dock valt att fördela ansvaret för de olika uppdragen mellan två olika nämnder.

Den vanligaste fördelningen i kommunerna är att uppdragen serveringstillstånd, folkölsförsäljning och tobaksförsäljning har delegerats till samma nämnd, medan ansvaret för tillsynen av rökfria miljöer har delegerats till en nämnd utan andra uppdrag enligt alkohol- och tobakslagen. I 15 kommuner har man valt att koncentrera alla uppdrag enligt alkohol- och tobakslagen på en nämnd. I tabellen nedan anges hur uppdragen har kombinerats då de delegerats till nämnder.

	Antal nämnder
Serveringstillstånd	2
Serveringstillstånd + folkölsförsäljning	8
Serveringstillstånd + folkölsförsäljning + tobaksförsäljning	24
Serveringstillstånd + folkölsförsäljning + tobaksförsäljning + rökfria miljöer	15
Folkölsförsäljning + tobaksförsäljning + rökfria miljöer	2
Tobaksförsäljning	1
Tobaksförsäljning + rökfria miljöer	7
Rökfria miljöer	25

Tabellen visar hur de olika uppdragen har kombinerats när de delegerats till olika nämnder.

5.2. Ansvarig nämnd

Frågor om serveringstillstånd, folkölsförsäljning samt tobaksförsäljning har ofta delegerats till en socialnämnd eller motsvarande medan frågor avseende rökfria miljöer ofta har delegerats till en miljönämnd eller motsvarande.

I ett flertal fall har ansvaret för tillsynen av tobaksförsäljning även delegerats till en miljönämnd eller motsvarande vilket innebär nämnden fått ansvaret för tillsyn enligt hela tobakslagen.

I tabellen nedan anges hur kommunerna har organiserat sitt arbete enligt alkohol- och tobakslagen.

Ansvarsfördelning mellan nämnderna	Kommunstyrelsen	Socialnämnd eller motsvarande	Miljönämnd eller motsvarande	Annan nämnd*
Serveringstillstånd	9	30	7	3
Folkölsförsäljning	8	29	9	3
Tobaksförsäljning	4	26	16	3
Rökfria miljöer	1	6	38	4

I tabellen anges vilka nämnder som delegerats ansvaret för de olika uppdragen.

*t.ex. Myndighetsnämnd

5.3. Kommunsamarbeten mm.

I länet finns det även en del olika kommunsamarbeten på området. Det finns ett antal gemensamma nämnder mellan olika kommuner, i andra fall köper en eller flera kommuner tjänsten från en annan kommun. I vissa fall köper man tjänsten på ett område, men inte på alla.

Detta är inget statiskt utan kommunsamarbeten ändras hela tiden. När ansvaret har delegerats till en gemensam nämnd är konstruktionen mer bestående. När det handlar om köp av tjänster sker det förändringar i konstellationer hela tiden. Hur kommunsamarbeten såg ut när Länsstyrelsen genomförde tillsyn 2015–2017 har redan ändrats.

6. Resultat av verksamhetstillsynen

Länsstyrelsens tillsyn visar att det finns brister i stor utsträckning i hur kommunerna sköter sitt uppdrag. Av de 84 granskade nämnder har drygt hälften, 47 st, kritiserats för brister i sin handläggning och/eller tillsyn. I sin bedömning har Länsstyrelsen utgått från följande skala:

- Utan anmärkning
- Brist
- Kritik
- Allvarlig kritik

Det är i ett fall som Länsstyrelsen meddelat allvarlig kritik till en nämnd. Nämnden med ansvaret för bl.a. serveringstillstånd återbesöktes efter att det vid verksamhetstillsyn konstaterades stora brister i handläggning av ärenden enligt alkohollagen. På återbesöket visade det sig att nämnden inte hade tagit fram rutiner för ärendehandläggning eller för akt- och dokumenthantering trots att nämnden skriftligen angett till Länsstyrelsen att dessa framtagits.

De allra flesta kommunerna har fått kritik eller påpekade brister för sin ärendehandläggning eller tillsyn av serveringstillstånd. Endast en kommun har inte fått någon anmärkning från Länsstyrelsen på detta område.

De flesta kommunerna sköter sin tillsyn av folkölsförsäljning utan anmärkning, medan drygt 30 % av kommunerna har ändå fått kritik för sin tillsyn och hantering av folkölsfrågan.

På området tobaksförsäljning har ca 30 % av kommunerna inte fått någon anmärkning medan drygt hälften av kommunerna har meddelats kritik.

Drygt 60 % av kommunerna har haft sådana brister i sin tillsyn av rökfria miljöer att de kritiserats för det. Ca 30 % av kommunerna har skött frågan utan anmärkning.

I tabellen nedan anges hur Länsstyrelsen bedömt att kommunerna sköter sina uppdrag enligt alkohol- och tobakslagen.

	Serveringstillstånd	Folkölsförsäljning	Tobaksförsäljning	Rökfria miljöer
Inga anmärkningar	2 % (1)	55 % (27)	31 % (15)	31 % (15)
Brister	37 % (18)	12 % (6)	14 % (7)	8 % (4)
Kritik	59 % (29)	33 % (16)	55 % (27)	61 % (30)
Allvarlig kritik	2 % (1)	-	-	-

Tabellen visar andelen kommuner (antalet kommuner i parentes) som erhållit inga anmärkningar, brister, kritik eller allvarlig kritik från Länsstyrelsen efter verksamhetstillsyn av de olika uppdragen. Arundningsreglerna gör att summan för vissa av andelarna kan överstiga 100 %.

Det varierar hur enskilda kommuner sköter de olika uppdragen i sin egen organisation. Det är inte givet att om man fått kritik på ett av områdena så får man det även på de övriga områdena. Åtta kommuner har fått kritik på alla områden. För de övriga varierar omdömet för de olika uppdragen.

Länsstyrelsen har påtalat någon form av brist mot alla kommuner i Västra Götaland avseende något av uppdragen.

Av tabellen nedan framgår hur Länsstyrelsen har bedömt att länets kommuner sköter sina uppdrag på de olika områdena.

I tabellen används följande färger för att visa vilken bedömning som gjorts av Länsstyrelsen.

Inga anmärkningar
Brister
Kritik
Allvarlig kritik

	Serverings- tillstånd	Folköl	Tobak	Rökfria miljöer
Ale				
Alingsås				
Bengtsfors				
Bollebygd				
Borås				
Dals-Ed				
Essunga				
Falköping				
Färgelanda				
Grästorps				
Gullspång				
Göteborg				
Götene				
Herrljunga				
Hjo				
Härryda				
Karlsborg				
Kungälv				
Lerum				
Lidköping				
Lilla Edet				
Lysekil				
Mariestad				
Mark				
Mellerud				
Munkedal				
Mölnadal				
Orust				
Partille				
Skara				
Skövde				
Svenljunga				
Strömstad				
Sotenäs				
Stenungsund				
Tanum				

	Serverings- tillstånd	Folköl	Tobak	Rökfria miljöer
Tibro				
Tidaholm				
Tjörn				
Tranemo				
Trollhättan				
Töreboda				
Uddevalla				
Ulricehamn				
Vara				
Vårgårda				
Vänersborg				
Åmål				
Öckerö				

I tabellen visas hur Länsstyrelsen har bedömt att länets kommuner sköter sina uppdrag på de olika områden.

Länsstyrelsen har anmärkt på brister och kritiserat kommuner för en mängd olika anledningar vid handläggning och tillsyn av serveringstillstånd, vid tillsyn av folkölsförsäljning, tobaksförsäljning och rökfria miljöer. Nedan anges de vanligaste orsakerna till allvarlig kritik, kritik eller påpekad brist hos en nämnd för de olika områdena. Det kan noteras att nedan anges orsaker endast summariskt, vilket innebär att det kan se ut som om samma brist hos olika kommunerna kan ha lett till olika åtgärder. Kontext som förklarar skillnaderna saknas nedan.

6.1. Brister vid utredning och tillsyn av serveringstillstånd

Länsstyrelsen har riktat *allvarlig kritik* på följande punkt:

- Utebliven rättelse – 1 kommun
Nämnden har inte tagit fram rutiner för ärendehandläggning eller för akt- och dokumenthantering trots att nämnden efter tidigare verksamhetstillsyn skriftligen angett till Länsstyrelsen att dessa framtagits.

Länsstyrelsen har riktat *kritik* på följande punkter:

- Handläggning av ansökningar enligt alkohollagen – 23 kommuner
Nämnderna har brustit i sin kontroll av huruvida sökanden, serveringsstället eller den tilltänkta verksamheten uppfyller kraven i alkohollagen. De allra flesta kommunerna har brustit i den ekonomiska granskningen av ansökningar samt i sin kontroll av dispositionsrätt.
- Dokumentation och ärendehantering – 10 kommuner
Nämnderna har brustit i sin dokumentation av uppgifter, i sin akt- och dokumenthantering eller motivering av beslut i strid mot förvaltningsrättsliga regler.

- Remittering – 8 kommuner
Nämnderna har brutit i sin skyldighet att hämta uppgifter från annan myndighet i sin handläggning. I de flesta fall har brandsäkerheten i serveringslokalerna inte utretts.
- Tillsyn – 7 kommuner
Nämnderna har inte genomfört tillsyn av alkohollagens serveringsbestämmelser avseende serveringstillstånd i tillräcklig utsträckning. En nämnd har inte genomfört någon tillsyn alls.

Vidare har nämnder kritiserats för brister i att de fattat beslut i strid med delegation (4 kommuner), för bristen på kommunala riktlinjer (2 kommuner) och för hur tillståndsbevis utfärdas (2 kommuner).

Länsstyrelsen har uppmärksammat följande *brister*:

- Handläggning av ansökningar enligt alkohollagen – 28 kommuner
Nämnderna har haft mindre brister i sin kontroll av huruvida sökanden, serveringsstället eller den tilltänkta verksamheten uppfyller kraven i alkohollagen. I allra flesta fall har bristen bestått av att kommunen inte har haft upprättade rutiner för handläggning av ärenden.
- Mottagningsbevis vid komplett ansökan – 27 kommuner
Mer än hälften av nämnderna har inte underrättat sökanden om när de inkommit med komplett ansökan. Kommunen har en skyldighet att fatta beslut i ärenden om serveringstillstånd inom fyra månader från att en komplett ansökan inkommit. För att sökanden ska kunna bevaka sin rätt måste de ha kännedom om när ansökan blivit komplett.
- Dokumentation och ärendehantering – 25 kommuner
Nämnderna har haft mindre brister i sin dokumentation av uppgifter, i sin akt- och dokumenthantering eller motivering av beslut i strid mot förvaltningsrättsliga regler

Dessutom har brister i hur man utfärdar tillståndsbevis (6 kommuner), i kommunala riktlinjer (4 kommuner), i tillsynsverksamhet (3 kommuner) samt i hur besluten har fattats (2 kommuner) upptäckts.

6.2. Brister vid tillsyn av folkölsförsäljningen

Länsstyrelsen har riktat *kritik* på följande punkter:

- Tillsyn - 18 kommuner
De nämnder som har fått kritik för sin verksamhet vid tillsyn av folkölsförsäljningen har fått det för brister i sin tillsyn. De flesta av dessa nämnder har gjort för lite tillsyn, eller ingen tillsyn alls. Vidare har det funnits brister i hur tillsynen genomförts.

Länsstyrelsen har uppmärksammat följande *brister*:

- Länsstyrelsen har upptäckt brister i hur nämnderna tar emot anmälan om folkölsförsäljning (4 kommuner), hur tillsyn har bedrivits (3 kommuner) samt hur anmälningar om folkölsförsäljning har handlagts (2 kommuner).

6.3. Brister vid tillsyn av tobaksförsäljningen

Länsstyrelsen har riktat *kritik* på följande punkter:

- Tillsyn – 18 kommuner
De allra flesta nämnder som kritiserades hade inte gjort tillräckligt med tillsyn på området, och i vissa fall var den genomförda tillsynen bristfällig.
- Anmälan och egenkontrollprogram – 10 kommuner
Flera nämnder har inga bra rutiner som tillämpas vid mottagande av anmälan om tobaksförsäljning samt tillhörande egenkontrollprogram.

Dessutom konstaterades att en kommun bröt mot reglerna i förvaltningslagen.

Länsstyrelsen har uppmärksammat följande *brister*:

- Länsstyrelsen har upptäckt att femtedel av granskade nämnder har vissa brister i hur de handlägger tobaksärenden (5 kommuner), hur de genomför tillsyn (4 kommuner) samt tar emot anmälan och egenkontrollprogram (4 kommuner).

6.4. Brister vid tillsynen av rökfria miljöer

Länsstyrelsen har riktat *kritik* på följande punkter:

- Tillsyn – 28 kommuner
Av de granskade nämnderna utövar åtta ingen tillsyn av rökfria miljöer, 20 av de granskade kommunerna genomför inte tillräckligt med tillsyn över rökfria miljöer. Dessutom finns det i vissa fall brister i hur tillsynen genomförs.

Dessutom har Länsstyrelsen lämnat kritik för bristande organisation för tillsynsarbetet (2 kommuner) och felaktigt avgiftsuttag (2 kommuner).

Länsstyrelsen har uppmärksammat följande *brister*:

- Rutiner – 11 kommuner
Flera nämnder saknar upprättade rutiner och tillsynsprotokoll för den tillsyn de ansvarar för.

Dessutom har brister upptäckts i hur tillsyn genomförs (5 kommuner), i hur tillsyn dokumenteras (3 kommuner) samt framtagande av styrdokument (1 kommun).

7. Länsstyrelsens slutsats

Länsstyrelsen Västra Götalands län anser att kommunerna i länet måste fortsätta utveckla sin tillståndsgivning och tillsyn enligt alkohollagen och tobakslagen.

Länsstyrelsen konstaterar att tillståndsgivningen och tillsynen inom länet inte är tillräckligt effektiv och likvärdig. Det är ingen av kommunerna som skött sitt uppdrag helt utan anmärkning. Det finns åtta kommuner som fått kritik på alla de granskade områdena. Länsstyrelsen kan vidare konstatera att drygt hälften av de granskade nämnderna har haft sådana brister i sin verksamhet att de meddelats kritik eller allvarlig kritik.

En del av bristerna hos kommunerna, såsom otillräcklig tillsyn, beror på att uppdragen inte tilldelats tillräckliga resurser. Det är viktigt att kommunerna prioriterar arbetet med alkohol- och tobakstillsyn och ser till att det finns tillräckliga resurser för att arbetet kan bedrivas i enlighet med intentionerna i lagstiftningen. Kommunerna behöver även se över sina rutiner för dokumenthantering och handläggning av ärenden för att uppfylla lagkraven.

Det finns ett samband mellan intensifierad tillsyn och annat stöd från Länsstyrelsen och ökad likvärdighet i den kommunala tillsynen¹.

Om den tillsyn som bedrivits av Länsstyrelsen under åren 2015-2017 lett till förbättrade rutiner samt mera resurser hos kommunerna kommer att kunna konstateras först efter följande verksamhetsperiod.

Länsstyrelsen utvecklar sin tillsyn kontinuerligt för att kunna bedriva så bra verksamhet som möjligt. Under 2018 satsar Länsstyrelsen särskilt på tillsynsutveckling inom området alkohol, tobak och e-cigarett. Syftet med utvecklingen är att effektivisera Länsstyrelsens tillsyn samt anpassa den nationella tillsynsmetoden till regionala och lokala förhållanden.

Fokus kommer att ligga på hur vi kan öka kunskapen om bra arbetssätt hos kommunerna. Som ett led i detta satsar Länsstyrelsen på att ta fram utbildningar för de kommunala handläggarna på området. Genom dessa utbildningar kan Länsstyrelsen sprida information om lagkrav på området och lyfta fram bra exempel från kommunerna.

Länsstyrelsen är övertygad om att tillsyn med mer fokus på tillsynsvägledning och verksamhetsutveckling, formad efter de lokala behoven, kommer att leda till en mer effektiv och likvärdig tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen inom länet.

---

¹ Skr. 2015/16:86 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken, s. 39

Rapportnr: 2018:32

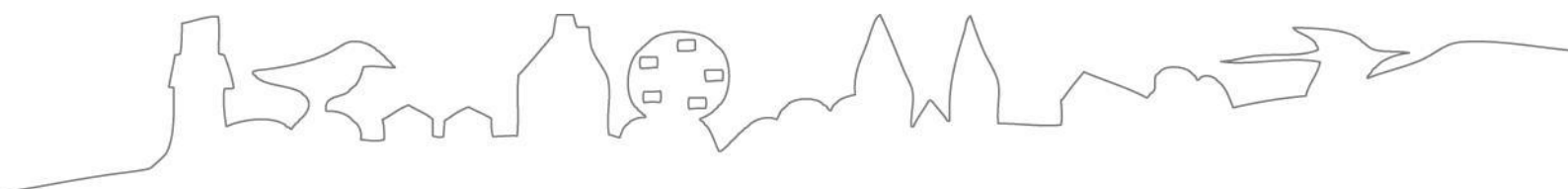
ISSN: 1403-168X

Rapportansvarig: Miia Vuolama

Foto: Ida Edgren, Länsstyrelsen Västra Götalands län

Utgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Enheten för social hållbarhet/Samhällsavdelningen

Rapporten finns som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastraquotaland under Publikationer/Rapporter.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN